

1/7/2023

נושאונט מס' 65

דבר העורך

שלום לכם,

בסוף חודש מאי התקיימה בעיר אסן שבגרמניה תערוכת הבולים העולמית "2023 IBRA". ישראל זכתה בתערוכה לייצוג מכובד מאוד: נשיא ההתאחדות שלנו, **אלי זבר**, כיהן בתפקיד רב החשיבות של נשיא חבר השופטים. המציגים הישראליים היו על טהרת חברי איל"ת: יושב הראש שלנו, **יצחק ברק**, וסגנו, **מנחם לדור**, זכו במדליה מוזהבת גדולה (עם ציונים של 88 ו-85, בהתאמה). ראוי לציין, כי מנחם הציג לראשונה את האוסף שלו על שירותים חשאיים בהיקף של שש מסגרות, ולמרות העלייה בהיקף התצוגה הוא השכיל לשמור על רמת הניקוד שלו.

שני מציגים תימטיים מישראל זכו במדליית זהב גדול: עבורי הייתה זו הפעם השנייה לזכות במדליה הגבוהה מכולן (הפעם הראשונה הייתה בשנה בעברה, בבודפסט), ואילו חברנו **לורנס פיישר** עשה זאת בפעם הראשונה. באגף התמטי כולו השתתפו 57 תצוגות: ארבע מהן זכו ב"זהב גדול", מהן שתיים מישראל! כבוד!

חברנו **פאולו דואק** הציג את האוסף שלו על סיור בירושלים וזכה לתוצאה מצינית – מדליה מוזהבת עם 80 נקודות. פאולו גם קיבל מספר הערות מהשופטים, אשר יסייעו לו לשפר בעתיד את התצוגה.

הגיליון הנוכחי של "נושאונט" כולל את החלק השני של מאמרו של **יוסי חרש** על מחקר וידע בולאי, וכן את סיפורו של הלוחם האולטימטיבי של משחק השחמט – **ויקטור קורצ'נוי**. אני מקווה שהגיליון יספק לכם חומר קריאה מעניין בימי הקיץ החמים הבאים עלינו לטובה.

שלכם,
יורם

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מחקר בולאי וידע בולאי – חלק ב' יוסי חרש

הדוגמא הבאה למחקר בולאי עוסקת בבול מבוליביה משנת 1942. אנו מתחילים בהגהת מטבעת בצבע שחור (עם מספרי המטבעת, הצילינדר וההגה) ובהגהת גלופה בצבע ההנפקה. מתחת לשני אלה אני מציג הגהת גלופה של צמדה בת שישה בולים, עליה סימן הבוחן פגם זעיר בדמות נקודה שחורה (מוקף בעיגול אדום). בצד ימין למטה נראים חתימת הבוחן והתאריך.

Where water is plentiful, and in mountainous regions, it can be dammed up, and hydroelectric power plants can be built for the supply of electricity to the mine and for local infrastructure.

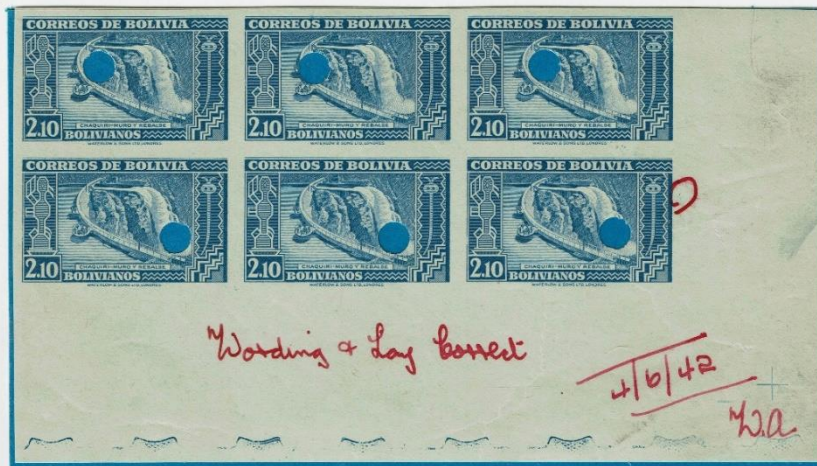
Black die proof, die # top left, cylinder (roller die) # top right, proof # bottom.

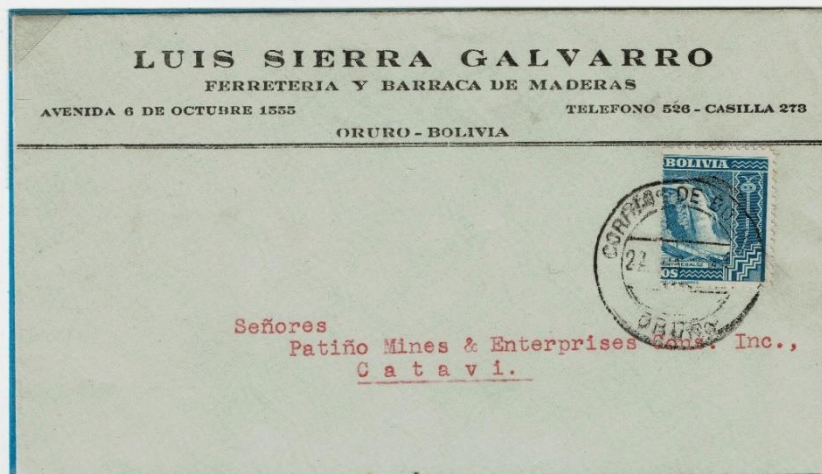
Plate proof in issued colour. Die # 17038.

As issued.

Progress proof showing flaws/imperfections on the plate or in printing, ringed in red by the examiner. Recessed printed by Waterlow & Sons Ltd. London.

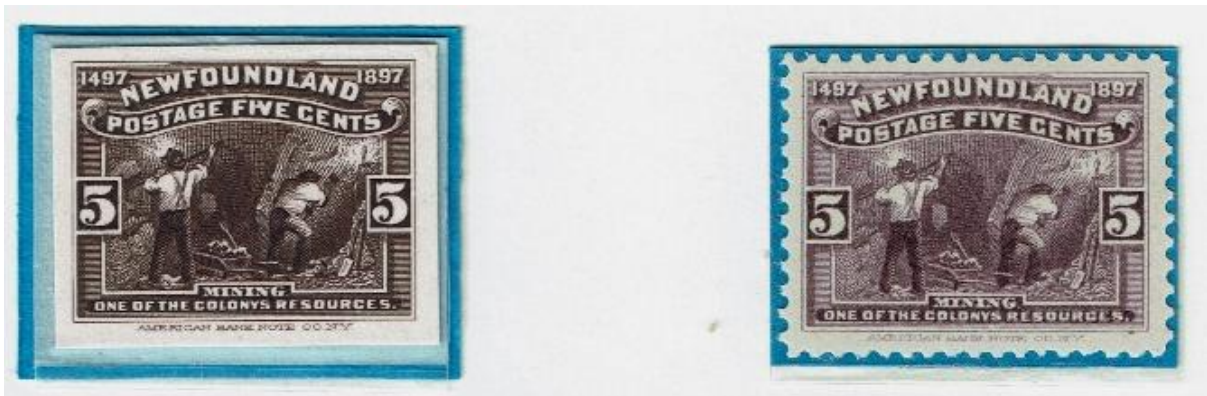
During WWII stamps were in short supply in Bolivia and the 2.10b stamp was vertically bisected for inland postage.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

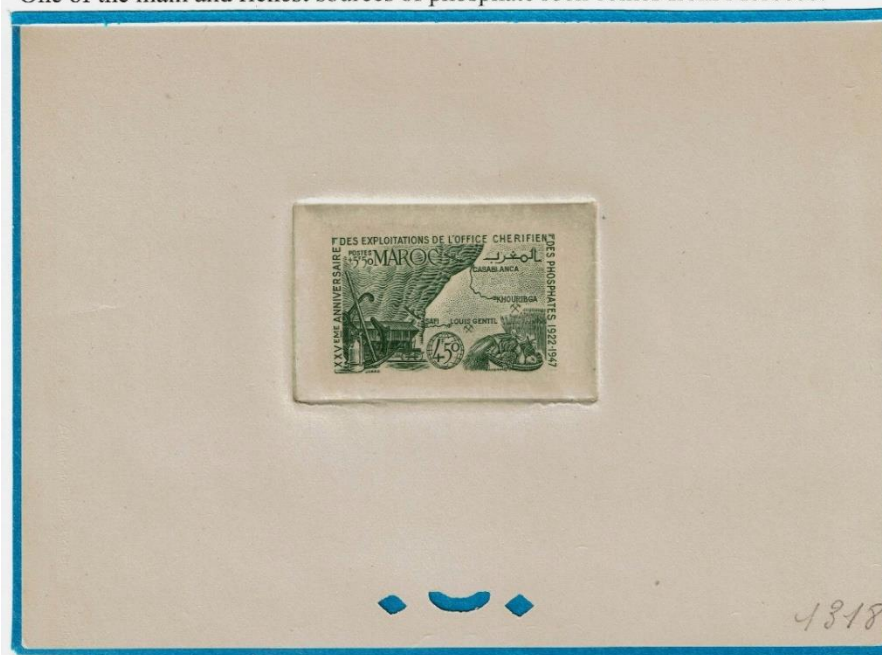
חלק בלתי נפרד ממחקר בולאי טוב הוא הצגה של שימוש בולאי בבול. בדוגמא שבעמוד הקודם השימוש הוא בבול חצוי (bisect), שהיא רבת עניין.

דוגמא נוספת לשימוש שאני עושה בהגהת מטבעת היא של הבול מניופאונדלנד, אשר הונפק בשנת 1897. זהו הבול הראשון בעולם בנושא כריה, ולכן יש חשיבות מיוחדת להצגת פריטים חשובים מהנפקה זו. הגהות מטבעת קיימות בפורמט קטן (כמו זה הנראה כאן בצד שמאל) או בפורמט גדול עם שוליים רחבים. בשני המקרים מדובר בפריטים נדירים וחשובים.

הנה עוד דוגמא להפגנת ידע בולאי. לפנינו הגהת צבע אשר נלקחה מהמטבעת לאחר הקשייתה. מספר הצבע מופיע בצד ימין למטה (1318), המספר הוא בקוד הצבעים של Lorilleux, המסומן בקיצור באותיות LX). אוספים ברמה הגבוהה חייבים לכלול הגהות מסוג זה.

One of the main and richest sources of phosphate rock comes from Morocco.

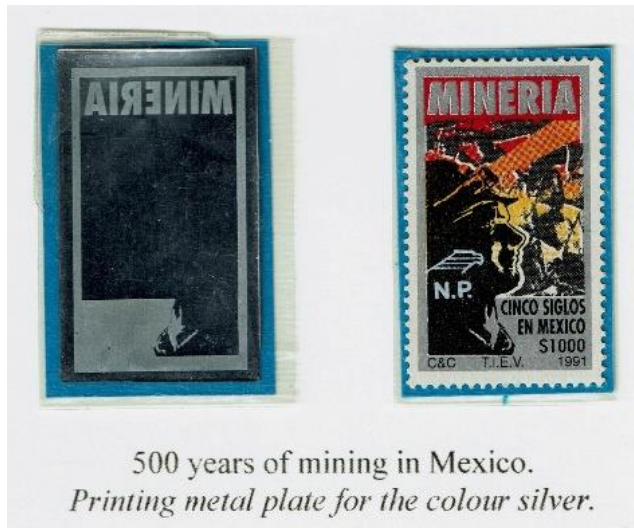

Printer's trial colour die proof in olive green (penciled color code) with issued stamp.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

בולי זמסטבו תמיד מעוררים ענין רב, ואם ניתן להציג גם הגהת מטבעת בשחור של הבול – מה טוב! לכמה מאיתנו יש הגהת מטבעת של בול זמסטבו, כמו זו הנראית למטה בצד ימין? בצד שמאל ניתן לראות עוד פריט יוצא דופן: זהו חלק מגלופת ההדפסה, אשר שימשה לצבע הכסף.

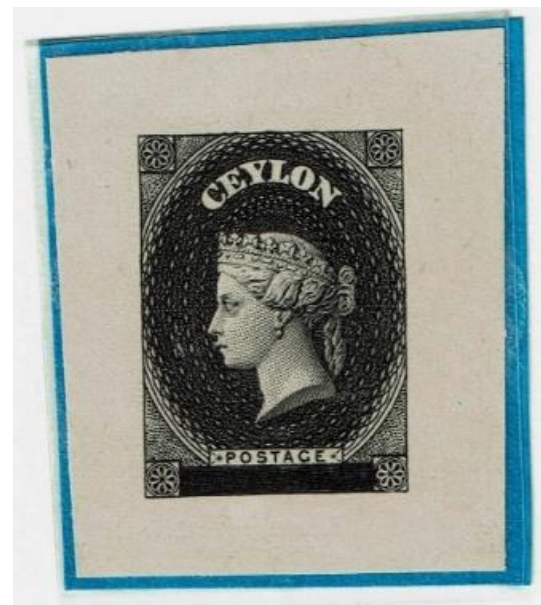

500 years of mining in Mexico.
Printing metal plate for the colour silver.

Brines were raised by buckets from wells at Solikamsk. Soli – Russian for salt. Zemstvo stamp and Black die proof Ch14.

נסיים עם פריט חזק במיוחד: הנזר אשר לראשה של המלכה ויקטוריה כלל אחת עשרה אבני ספיר ששובצו בזהב בצד יהלומים המשובצים בכסף. מן הראוי להציג תכשיט כה יוצא דופן באמצעות פריט בולאי איכותי מהתקופה הקלאסית. לפנינו הגהת מטבעת בשחור מההנפקה הראשונה של צילון מה-1 באפריל 1857, אשר הודפסה על ידי חברת פרקין ובייקון. כפי שציינתי בחלקו הראשון של מאמר זה, רצוי מאוד שפריט כזה ילווה בתעודת מומחה המאשרת את האותנטיות שלו, ואמנם יש ברשותי תעודה כזו.

יוסי חרש אוסף בולים בנושא מינרלים, והתצוגה שלו בנושא זכתה במדליית זהב ברמה הבינלאומית. יוסי גם משמש כנשיא האגודה הבולאית של אבני החן, המינרלים והתכשיטים של ה-ATA (ה-Gems, Minerals and Jewelry Study Unit). כתובתו למשלוח תגובות: jcharrach@gmail.com

סיפורו של לוחם – חלק א' יורם לוביאניקר

אחת הקלישאות הנפוצות בתחום הספורט גורסת, ש"איש לא זוכר את הסגן של **בר כוכבא**". גם עולם השחמט מריע בדך כלל לאלופי העולם, ושוכח את השחקנים המצוינים, אשר מעולם לא הצליחו לזכות בתואר. כמעט בכל תצוגה של בולי שחמט קיים פרק המוקדש לאלופי העולם השונים, אך מי שהיה "סתם" שחקן מעולה לא יזכה על פי רוב להתייחסות. הפעם ברצוני לספר על שחמטאי כזה, **ויקטור קורצ'נוי**, אשר לדעת רבים היה השחקן החזק ביותר שמעולם לא זכה בתואר העולמי.

ויקטור קורצ'נוי

האדם הוא תבנית נוף ילדותו. ויקטור קורצ'נוי נולד בלנינגרד בשנת 1931, בן לאם יהודייה ואב ממוצא פולני - קתולי. ההורים התגרשו תוך שנים ספורות, וויקטור גדל אצל אימו, אחר כך אצל אביו, ולאחר מכן אצל סבתו מצד אביו.

בהיותו בן עשר פלשה גרמניה הנאצית לשטחה של ברית המועצות ("מבצע ברברוסה") והטילה מצור כבד וממושך על לנינגרד. לפחות 750,000 איש מתו במהלך המצור, חלקם מהפגזות אך רובם כתוצאה מהרעב הכבד ששרר בעיר. בין המתים היה גם אביו של קורצ'נוי, והנער הצעיר עבר לחיות אצל אימו המאמצת, **רוזה פרידמן**. שנים רבות אחר כך עלתה הגברת פרידמן לישראל וחייתה בבאר שבע. כך נוצר קשר מיוחד בין קורצ'נוי לישראל: הוא ביקר בישראל פעמים רבות, השתתף בתחרויות בארץ וערך הצגות של משחקים סימולטניים בכל רחבי המדינה.

החיים הקשים בילדותו, הן בשל התא המשפחתי הרופף והן בשל הסבל הנורא של ימי המצור, הטביעו את חותמם על קורצ'נוי. אין צורך להיות פסיכולוג כדי לייחס רבות מתכונות האופי שלו – רוח לחימה, עיקשות לאין קץ, נטייה מוגזמת למאבקים ושאפתנות ללא מיצרים, לחוויותיו משנים אלו.

המצור על לנינגרד עיצב את אישיותו של קורצ'נוי

את משחק השחמט למד קורצ'נוי מאביו בהיותו ילד בן חמש, אך רק עם תום המצור על לנינגרד, כאשר היה בן 13, הוא החל לשחק במועדון ולהתאמן ברצינות. בשנת 1947 היה לאלוף ברית המועצות לנוער, וכעבור שנתיים זכה בתואר "אמן". בשנת 1954 הוא זכה בתואר "אמן בינלאומי" וכעבור שנתיים היה ל"רב אמן". הייתה זו התקדמות נאה מאוד, אך קורצ'נוי לא נחשב בשלב זה ל"סופרסטאר". לשם השוואה, **בוריס ספאסקי**, שהיה צעיר בשש שנים מקורצ'נוי, זכה בתואר "רב אמן" שנה קודם לכן.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

האליפות ה-30 של ברית המועצות בשחמט, 1962. קורצ'נוי זכה בתואר בשנה זו.

תחרות שחמט בבואנוס איירס, 1960. קורצ'נוי זכה בתחרות יחד עם רשבסקי

בשנות ה-50 ניכרו תנודות קיצוניות בהישגיו של קורצ'נוי בתחרויות. רק בראשית שנות ה-60 התייצב סגנונו, והוא החל להיחשב לאחד השחקנים החזקים בארצו ובעולם. קצת קשה להגדיר את סגנונו של קורצ'נוי: הוא נחשב לשחקן לוחם, אשר מוכן לקחת סיכונים, להגן בעיקשות על עמדות קשות, וברגע המתאים לעבור להתקפת נגד. על פי רוב משחקיו כללו עמדות מורכבות ומסובכות, והוא נהג תדיר לחשוב ממושכות כבר בשלבים המוקדמים של המשחק. כתוצאה מכך הוא נכנס באופן קבוע ל"דוחק זמן", והיה עליו להשלים את מכסת המסעים הנדרשת כשארשותו עומדות שניות ספורות לכל מסע.

בשנות ה-60 הפך קורצ'נוי לאחד מבכירי השחמטאים בעולם: הוא זכה ארבע פעמים באליפות ברית המועצות, בשנים 1960, 1962, 1965 ו-1970. במקביל, הוא החל לזכות בהישגים נאים גם בתחרויות בזירה הבינלאומית, כגון ניצחונו בתחרות בואנוס איירס 1960, ביחד עם האמריקאי – יהודי **שמואל רשבסקי**. מאמצע שנות ה-60 הוא נכלל תמיד בנבחרת ברית המועצות.

טיפוס שאפתן כקורצ'נוי לא הסתפק בכך: הוא שאף בכל מאודו לזכות באליפות העולם, ולהיות מוכר כטוב מכולם. יחסיו עם רוב עמיתיו היו

קרירים, ואף עוינים. בצד חברים רבים היו לו גם לא מעט שונאים. בעולם השחמט מקובל, ששני היריבים יושבים בצוותא עם תום המשחק ומנתחים אותו. פעמים רבות היה קורצ'נוי משמיע הערות מעליבות במהלך ניתוחים אלה. יחסיו עם השחמטאים הבכירים בברית המועצות בשנות ה-60, **טיגראן פטרוסיאן** (אלוף העולם 1963 – 1969) ובוריס ספאסקי (אלוף העולם 1969 – 1972), היו מתוחים במיוחד. יש הטוענים, כי קורצ'נוי פיתח עוינות אישית עמוקה כלפיהם במכוון, כדי לדרבן את עצמו.

אליפות העולם בשחמט הייתה נערכת באותם ימים במחזורים של שלוש שנים. סדרה של תחרויות (תחילה תחרויות אזוריות, אחר כך בין-אזוריות ולבסוף תחרות "המועמדים") נועדה לקבוע למי תהיה הזכות להתמודד על התואר העולמי כנגד האלוף המכהן. בשנת 1962 זכה קורצ'נוי לראשונה להגיע לשלבים הסופיים של תהליך זה: הוא השתתף בתחרות "המועמדים" שנערכה בקוראסאו יחד עם שבעה שחקנים נוספים. מנצח התחרות נועד להתמודד על התואר העולמי כנגד האלוף **מיכאיל בוטביניק**.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מימין: בול שהונפק באיים האנטילים לציון תחרות המועמדים שנערכה בקוראסאו, 1962. משמאל: בול עם הדפס ראי חלקי על צידו האחורי. הדפס זה נוצר כתוצאה מהנחת גיליון הבולים על גיליון לח מתחתיו. הדף החוצץ בין הגיליונות לא הונח כראוי. כך שחלק מהדיו על גבי הגיליון התחתון עבר לצידו האחורי של הבול בגיליון העליון. באנגלית מכונה תופעה זו offset (היסט בעברית), ובמקרה זה – partial offset (היסט חלקי).

הופעתו של קורצ'נוי בתחרות המועמדים בקוראסאו הייתה בינונית (מקום 5 מתוך 8), ולמעט ניצחון מרהיב אחד על **בובי פישר** הצעיר אין צורך להרחיב עליה את הדיבור. אלא שמאחורי הקלעים התחוללה דרמה, המלמדת הרבה על האיש ועל אופיו. את ברית המועצות ייצגו בתחרות חמישה שחמטאים, ושלושה מהם – טיגראן פטרוסיאן, **פאול קרס** ו**יפים גלר** – הסכימו מראש לסיים את המשחקים ביניהם בתוצאות תיקו מהירות. בדרך זו הם שמרו כוחות למאבקים בחמשת האחרים, ובעיקר בבובי פישר.

חותמת, נדירה ביותר, שהונפקה בתוניסיה לכבוד התחרות הבין-אזורית, 1967 (מאוסף ריקרדו אנדראס).

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

המזימה של השלושה עלתה יפה, והם תפסו את שלושת המקומות הראשונים בהפרש ניכר מכל האחרים. ויקטור קורצ'נוי (וגם אלוף העולם לשעבר, **מיכאיל טאל**) לא נטלו חלק בקנוניה של בני ארצם. הדבר מלמד על הרוח הספורטיבית של קורצ'נוי, ועל רצונו להילחם תמיד על גבי הלוח המשובץ. עוד מוכיח הסיפור, כי קורצ'נוי היה מעין "אאוטסיידר" בעולם השחמט הסובייטי, והיה רחוק מלהיות חלק מה"חברה".

בעקבות השערורייה בקוראסאו שונתה השיטה, ובמקום תחרות מועמדים בה הכל משחקים נגד הכל נערכו עתה דו-קרבנות בשיטת "המפסיד יוצא". לקורצ'נוי זה לא שינה בתחילה דבר: בסבב של שנת 1966 הוא נכשל כבר בשלב מוקדם. הסבב הבא אחריו היה בבחינת אופרה אחרת: קורצ'נוי זכה להישג נאה בתחרות הבין-אזורית שנערכה בעיר סוס שבתוניסיה והעפיל לשלב המועמדים. ברבע הגמר הוא גבר בדו-קרב על האמריקאי שמואל רשבסקי בתוצאה משכנעת, ובשלב חצי הגמר על מיכאיל טאל (בהפרש קטן). בגמר המועמדים שנערך בקייב ב-1968 הוא הפסיד לבוריס ספאסקי. בשלב זה היה ברור לכול, כי קורצ'נוי הוא אחד מחמשת השחמטאים הטובים בתבל, והשחמטאי מספר 3 בארצו (אחרי ספאסקי ופטרוסיאן).

טיגראן פטרוסיאן

הסבב הבא במסגרת המאבק לאליפות העולם התנהל בין השנים 1969 ל-1972, וקורצ'נוי היה משוכנע כי הגיע זמנו לזכות בתואר. בזכות הצטיינותו בסבב הקודם הוא העפיל ישירות לשלב המועמדים, ובמסגרת הכנותיו הוא ערך דו-קרבנות חשאיים כנגד שני רבי אומנים סובייטיים איתם היה מיוודד: **דוד ברונושטיין ואנטולי קרפוב**, מי שבעתיד יהפוך להיות אויבו המר. במאי 1971 הוא גבר על גלר (3-1 וארבע תוצאות תיקו), והעפיל לחצי הגמר מול יריבו הוותיק, אלוף העולם לשעבר טיגראן פטרוסיאן. הדו-קרב ביניהם היה מתוח עד למאוד, ופטרוסיאן ניצח לבסוף 1-0 עם תשע תוצאות תיקו.

המנצח בדו-קרב בין פטרוסיאן לקורצ'נוי נועד להתמודד עם המנצח בחצי הגמר השני – בובי פישר. ראשי השחמט בברית המועצות ראו בפטרוסיאן, אומן ההגנה ואלוף העולם עד לא מכבר, משוכה גבוהה הרבה יותר

עבור הגאון האמריקאי. קורצ'נוי חש היטב, כי מצופה ממנו להפסיד: לרשות פטרוסיאן הועמדו מיטב העוזרים וצוותי האימון, בעוד שהוא התקשה למצוא צוות מסייע. ברקע נשלחו לעברו רמזים כי אם ינצח חלילה יבואו איתו השלטונות חשבון, ויימנע ממנו להשתתף בתחרויות בחו"ל. הידיעה, כי עליו להתמודד לא רק נגד פטרוסיאן אלא גם כנגד שלטונות ארצו הכבידה עליו מאוד. אם עד אותו שלב קורצ'נוי שנא את פטרוסיאן, הרי שעכשיו הייתה זו שנאה יוקדת.

כידוע, בגמר המועמדים הכה פישר את פטרוסיאן שוק על ירך, ובהמשך הוא גם גבר על ספאסקי והיה לאלוף העולם. זמן קצר לאחר "הדו-קרב של המאה" ברייקיאוויק החל סבב חדש של תחרויות לקראת אליפות העולם. מבחינת הסובייטים היה זה סבב חשוב

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

במיוחד: הם ציפו בכליון עיניים לכבוש מחדש את הכתר העולמי מידיו של פישר, ומאחורי הקלעים התנהלו דיונים בשאלה מי הוא האיש המתאים ביותר למשימה. לויקטור קורצ'נוי לא היה ספק: הוא עומד לגבור על כל המועמדים האחרים ולהיות אלוף העולם הבא.

יורם לוביאניקר, עורך "נושאון", אוסף פריטים בולאיים בנושא השחמט. התצוגה שלו, "שחמט – משחק המלחמה", זכתה במדליית זהב בתערוכות בינלאומיות. כתובתו למשלוח תגובות: lubianiker@gmail.com